

Sygn. akt. II AKa 441/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 grudnia 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący Sędzia SA Maria Mrozik - Szttykiel

Sędziowie: SA Marek Czecharowski

SO (del.) Hubert Gąsior (spr.)

Protokolant: starszy sekr. sąd. Katarzyna Rucińska

przy udziale Prokuratora – Gabrieli Marczyńskiej - Tomali

po rozpoznaniu w dniu 19 grudnia 2014 roku

sprawy z wniosku **S. G.**

o zadośćuczynienie i odszkodowanie za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie stosowane w postępowaniu karnym zakończonym prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie z 16 kwietnia 2013 r. sygn. akt VIII K 391/09

na skutek apelacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 19 września 2014 roku, sygn. akt VIII Ko 32/14

I. utrzymuje w mocy zaskarżony wyrok;

II. kosztami sądowymi za postępowanie odwoławcze obciąża Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z dnia 19 września 2014 r. wydanym w sprawie sygn. akt VIII Ko 32/14, uwzględniając podniesiony przez prokuratora zarzut przedawnienia, oddalił wniosek S. G. o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie stosowane w postępowaniu karnym zakończonym prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 16 kwietnia 2013 r. sygn. akt VIII K 391/09. Kosztami postępowania Sąd pierwszej instancji obciążył Skarb Państwa.

Powyższy wyrok zaskarżył, w całości, apelacją, pełnomocnik wnioskodawcy, który orzeczeniu temu zarzucił:

1) obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 5 k.c. poprzez uznanie podniesionego przez prokuratora zarzutu przedawnienia roszczenia, w sytuacji, gdy Sąd nie powinien tego zarzutu uwzględniać, albowiem jego zgłoszenie w okolicznościach przedmiotowej sprawy stanowi nadużycie prawa w rozumieniu art. 5 k.c., nie może być uważane za wykonanie prawa korzystające z ochrony, albowiem jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, a w szczególności z zasadą sprawiedliwości;

2) błąd braku, poprzez zaniechanie dokonania ustaleń, co do zasadności zgłoszonych roszczeń, które to ustalenia były niezbędne dla oceny, czy podniesiony przez prokuratora zarzut przedawnienia roszczenia nie stanowi nadużycia prawa w rozumieniu art. 5 k.c.;

3) błąd w ustaleniach faktycznych jakoby wnioskodawca korzystał z profesjonalnego obrońcy w sytuacji, gdy pełnomocnictwo udzielone byłemu obrońcy adw. D. C. posiadało ograniczenie, tj. wnioskodawca umówił się, iż wygasa ono w chwili uprawomocnienia się wyroku, natomiast przedmiotowy wniosek o odszkodowanie i zadośćuczynienie wnioskodawca złożył samodzielnie, a pełnomocnika w osobie adw. M. S. ustanowił dopiero po jego złożeniu;

4) błąd w ustaleniach faktycznych polegający na błędnym przyjęciu, iż wyrok wobec S. G. uprawomocnił się w dniu 24 kwietnia 2013 r. w sytuacji, gdy w przedmiotowej sprawie prokurator wniósł o uzasadnienie wyroku, a uprawniony sędzia dokonał stwierdzenia prawomocności wyroku w dniu 23 maja 2013 r., o czym wnioskodawca został poinformowany na Biurze (...), co skutkowało uznaniem przez wnioskodawcę, iż od dnia 23 maja 2013 r. biegnie roczny termin przedawnienia do złożenia wniosku o odszkodowanie i zadośćuczynienie.

W konsekwencji podniesionych powyżej zarzutów, pełnomocnik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pełnomocnika wnioskodawcy nie zasługiwała na uwzględnienie, a okoliczności sprawy wskazują, iż należało uznać ją za niezasadną.

Na wstępie należy podkreślić, że Sąd pierwszej instancji, choć nie ustrzegł się błędu w ustaleniach faktycznych (o czym będzie mowa w dalszej części uzasadnienia), to jednak wydał w przedmiotowej sprawie prawidłowe rozstrzygnięcie, zaś swoje stanowisko w sposób należyty i merytorycznie trafny przedstawił w pisemnych motywach wyroku. Prawidłowości przyjętych ustaleń i rozstrzygnięć zawartych w orzeczeniu, które legły u podstaw oddalenia wniosku, w najmniejszym nawet zakresie nie podważają argumenty podniesione w skardze odwoławczej pełnomocnika wnioskodawcy.

Nie sposób zaakceptować twierdzenia skarżącego, że Sąd pierwszej instancji błędnie ustalił, iż wyrok z dnia 16 kwietnia 2013 r. wydany w sprawie sygn. akt VIII K 391/09 uprawomocnił się wobec S. G., w dniu 24 kwietnia 2013 r. (zarzut z pkt IV apelacji).

Odnosząc się do tego zarzutu wskazać trzeba, że częściowo został on oparty na niewątpliwie błędnym ustaleniu Sądu pierwszej instancji, iż w sprawie VIII K 391/09 prokurator złożył wniosek o sporządzenie pisemnego uzasadnienia wyroku z dnia 16 kwietnia 2013 r. w części dotyczącej oskarżonego M. M. (str. 3 uzasadnienia). Analiza akt sprawy VIII K 391/09 Sądu Okręgowego w Warszawie wskazuje natomiast, że prokurator w ogóle nie składał wniosku o sporządzenie pisemnego uzasadnienia wyroku wydanego w tej sprawie, zaś pisemne uzasadnienie wyroku, w zakresie dotyczącym wyłącznie czynu zarzucanego M. M. (art. 423 § 1a kpk), sporządzane było na wniosek obrońcy w/w (k. 1511 T. VIII akt sprawy VIII K 391/09). Powyższy błąd w ustaleniach faktycznych Sądu pierwszej instancji nie mógł mieć jednak wpływu na treść wydanego orzeczenia. Przypomnieć bowiem należy, iż prawomocność orzeczenia oznacza stan, w którym nie istnieje już prawna możliwość jego zaskarżenia zwykłym środkiem odwoławczym. Wyrok zatem staje się prawomocny wówczas, gdy:

a) nie przysługuje od niego środek odwoławczy z uwagi na to, że wydany został przez sąd odwoławczy na skutek odwołania (art. 426 § 1 k.p.k.);

b) upłynął termin do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku (art. 422 § 1 i 2 k.p.k.);

c) upłynął termin do wniesienia apelacji (art. 445 § 1 k.p.k.);

d) upłynął termin do zaskarżenia zarządzenia prezesa sądu o odmowie przyjęcia wniosku o uzasadnienie wyroku (art. 422 § 3 k.p.k.) lub o odmowie przyjęcia środka odwoławczego (art. 429 § 1 k.p.k.) albo zażalenie na to zarządzenie nie zostało uwzględnione;

e) upłynął termin do wniesienia zażalenia na postanowienie sądu odwoławczego pozostawiające bez rozpoznania środek odwoławczy (art. 430 § 1 k.p.k.) albo zażalenie na to postanowienie nie zostało uwzględnione;

f) sąd odwoławczy wydał postanowienie (niezaskarżalne) o pozostawieniu środka odwoławczego bez rozpoznania w wypadku jego cofnięcia (art. 432 k.p.k.).

Prawomocność orzeczenia następuje po upływie dnia, w którym minął termin do danej czynności procesowej lub, w którym wydane zostało niezaskarżalne orzeczenie sądu.

Ponieważ w sprawie VIII K 391/09 Sądu Okręgowego w Warszawie żadna ze stron postępowania (tzn. S. G., bądź jego obrońca, ani prokurator) nie złożyła wniosku o sporządzenie pisemnego uzasadnienia wyroku w stosunku do S. G., wyrok co do niego stał się prawomocny następnego dnia po upływie siedmiodniowego terminu liczonego od następnego dnia po ogłoszeniu wyroku (art. 422 § 1 kpk w zw. z art. 123 § 1 kpk), czyli w dniu 24 kwietnia 2013 r.

Stwierdzenie natomiast prawomocności wyroku, co w odniesieniu do S. G. rzeczywiście nastąpiło w dniu 23 maja 2014 r. (k. 1494 akt VIII K 391/09 T. VIII), jest czynnością biurowo – techniczną mającą znaczenie wyłącznie z punktu widzenia ewentualnego postępowania wykonawczego (§ 357 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych – Dz. U. 2014.259.j.t. oraz § 25 ust. 3 Zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 2003 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej – Dz. Urz. MS.2003.5.22 ze zm.) i jako taka nie wpływa na datę uprawomocnienia się orzeczenia, które następuje ex lege z chwilą, gdy nie istnieje już możliwość jego zaskarżenia zwykłym środkiem odwoławczym. Żadne również informacje udzielane S. G. przez Biuro (...) Sądu Okręgowego w Warszawie nie mogły wpłynąć na prawną dopuszczalność lub niedopuszczalność zaskarżenia apelacją wydanego wobec niego w dniu 16 kwietnia 2013 r. wyroku, a tym samym nie mogły wywrzeć żadnych skutków w sferze terminu, w którym wyrok ten stał się prawomocny. Osobnym zagadnieniem jest natomiast ocena, czy ewentualne, błędne udzielenie informacji odnośnie daty uprawomocnienia się wyroku, może usprawiedliwiać przekroczenie terminu określonego w art. 555 kpk. Kwestia ta zostanie omówiona w dalszej części uzasadnienia.

Przechodząc do omówienia pozostałych zarzutów apelacji stwierdzić należy, że nie tylko zarzut I ale również zarzuty wskazane w pkt II i III petitum tego środka odwoławczego, zmierzają w gruncie rzeczy do wykazania, że podniesienie w niniejszej sprawie przez prokuratora zarzutu przedawnienia jest sprzeczne z zasadami współzycia społecznego (tj. z zasadą sprawiedliwości i ochrony zaufania obywatela do państwa). Skarżący starał się bowiem wykazać, że wnioskodawcy powinna zostać udzielona ochrona przewidziana w art. 5 k.c. ze względu na to, iż nie ze swej winy nie złożył on wniosku o odszkodowanie w ustawowym terminie, gdyż mógł w sposób usprawiedliwiony domnie mywać, że wydany wobec niego wyrok w sprawie sygn. akt VIII K 391/09 Sądu Okręgowego w Warszawie uprawomocnił się w dniu 23 maja 2013 r. Wskazał też skarżący, że po uprawomocnieniu się tego wyroku wnioskodawca nie korzystał z pomocy adwokata, a został poinformowany przez pracowników Biura (...) tegoż Sądu, że prokurator złożył zapowiedź apelacji od wskazanego wyroku, a następnie, że prawomocność wyroku stwierdzona została w dniu 23 maja 2013 r.

Podniósł również pełnomocnik, że zaniechanie przez Sąd pierwszej instancji dokonania ustaleń, wskazujących na zasadność zgłoszonych roszczeń, okoliczności takich jak młody wiek wnioskodawcy w chwili aresztowania, warunki i miejsce jego osadzenia, stan zaawansowanej ciąży jego żony, niemożność spędzania czasu z synem, utrata pracy, z której osiągał znaczne dochody, upadek firmy prowadzonej przez jego żonę, uniemożliwił Sądowi Okręgowemu dokonanie prawidłowej oceny podniesionego przez prokuratora zarzutu przedawnienia pod kątem jego sprzeczności z art. 5 k.c.

Odnosząc się do powyższych zarzutów i przedstawionych na ich poparcie argumentów stwierdzić należy, iż nie są one zasadne i nie zasługują na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny stoi na stanowisku, że osoby uprawnione do wystąpienia z roszczeniami opartymi na podstawie art. 552 kpk mają obowiązek przestrzegania przepisów regulujących sposób realizacji tego prawa, w tym również obowiązek terminowego zgłoszenia żądania, które ulega przedawnieniu. W przypadku zaś uchybienia przez uprawnionego terminowi określonemu w art. 555 kpk, podniesienie przez prokuratora zarzutu przedawnienia w sprawie, w której zgłoszono żądanie odszkodowawcze oparte na podstawie art. 552 k.p.k., może być uznane za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego tylko i wyłącznie w wypadkach wyjątkowych, kiedy wnioskodawca wykaże, że nie miał realnej możliwości (prawnej, bądź faktycznej) zgłoszenia żądania w okresie biegu rocznego terminu przedawnienia o jakim mowa w art. 555 k.p.k. Do rangi takich właśnie wyjątkowych okoliczności, które usprawiedliwiają uchybienie wskazanemu terminowi, w szczególności, zalicza się długotrwałą obłożną chorobę, całkowity upadek z sił powodujący konieczność zapewnienia opieki osoby trzeciej w sprawach codziennej egzystencji, chorobę psychiczną, ubezwłasnowolnienie, długotrwały pobyt za granicą połączony z niemożnością nawiązania kontaktu z krajem (postanowienie SN z dnia 8 listopada 2007 r. IV KK 406/07 publ. Prok. i Pr.–wkł. 2008/11/29; wyrok SA w Łodzi z dnia 21 maja 2013 r. II Aka 70/13 – orzeczenie dostępne w Systemie Informacji Prawnej LEX pod nr 1321971).

Żadna z takich wyjątkowych okoliczności w niniejszej sprawie nie zaistniała. Natomiast okoliczności, w których pełnomocnik upatruje niezgodności zarzutu przedawnienia z art. 5 k.c. były przedmiotem analizy Sądu pierwszej instancji. Trafnie Sąd ten wykazał, że wnioskodawca S. G. obecny był na ogłoszeniu wyroku w sprawie VIII K 391/09 i został pouczony, iż orzeczenie to nie jest prawomocne, a także o terminie i sposobie jego zaskarżenia. Miał on zatem świadomość, iż w sytuacji, gdy osobiście, ani poprzez swego obrońcę nie złożył wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku, wyrok ten może stać się prawomocny po upływie siedmiu dni od jego ogłoszenia, o ile zapowiedzi apelacji nie złoży prokurator. Prawidłowo również Sąd pierwszej instancji ustalił, że S. G. korzystał z pomocy obrońcy w sprawie VIII K 391/09. Miał on zatem możliwość dowiedzenia się o przysługującym mu prawie do otrzymania rekompensaty za niesłuszne pozbawienie wolności w sytuacji wydania wobec niego wyroku uniewinniającego, jak i o treści przepisów regulujących sposób realizacji tego uprawnienia. Słusznie również Sąd Okręgowy zauważył, że zgodnie z treścią przepisu art. 556 § 4 kpk, upoważnienie do obrony udzielone obrońcy w sprawie zachowuje moc jako upoważnienie do działania w charakterze pełnomocnika w postępowaniu prowadzonym na podstawie przepisów rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego (str. 9 uzasadnienia).

W tej sytuacji fakt, iż wnioskodawca umawiając się z adw. D. C. (który był jego obrońcą w postępowaniu karnym), że udzielone mu pełnomocnictwo do obrony wygaśnie z chwilą uprawomocnienia się wyroku wydanego w sprawie VIII K 391/09, dobrowolnie zrezygnował z pomocy prawnej wspomnianego adwokata w zainicjowaniu postępowania określonego w przepisach Rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego, nie usprawiedliwia przekroczenia terminu z art. 555 kpk.

Podnoszona przez skarżącego okoliczność dotycząca rzekomo błędnej informacji udzielonej S. G. przez Biuro (...) Sądu Okręgowego w Warszawie, w skutek której wnioskodawca miał zostać wprowadzony w błąd, co do dnia, od którego należy liczyć bieg określonego w art. 555 kpk terminu złożenia wniosku, była przedmiotem analizy Sądu pierwszej instancji, który trafnie dostrzegł niespójność depozycji wnioskodawcy odnośnie przyczyn złożenia wniosku po upływie terminu przedawnienia i uznał jego zeznania w tym zakresie za niewiarygodne (str. 6-9 uzasadnienia). W konsekwencji zaś na ich podstawie nie czynił ustaleń faktycznych.

Powyższą ocenę omawianego dowodu Sąd Apelacyjny w całej rozciągłości podziela. Trafnie bowiem Sąd pierwszej instancji zauważył, że składając w dniu 6 maja 2014 r. wniosek o odszkodowanie i zadośćuczynienie, S. G. miał świadomość przekroczenia terminu z art. 555 kpk, o czym świadczy zawarty w tymże piśmie procesowym wniosek o jego przywrócenie. Fakt ten wskazuje również, iż S. G. w rzeczywistości znał datę uprawomocnienia się wyroku wobec niego wyroku w sprawie sygn. akt VIII K 391/09.

Apelacja pełnomocnika nie zawiera natomiast żadnych argumentów mogących podważyć dokonaną przez Sąd Okręgowy ocenę tego dowodu. Na marginesie tylko zauważyć należy, iż zawarte w apelacji twierdzenia odnośnie przekonania wnioskodawcy, iż wyrok uniewinniający wydany w sprawie VIII K 391/09 uprawomocnił się z dniem 23 maja 2013 r. pozostają w sprzeczności z zeznaniami S. G. (k. 42v akt VIII Ko 32/14) oraz treścią jego wniosku (k. 3-5 akt VIII Ko 32/14), z których wynika, iż był on rzekomo przekonany, że wyrok ten stał się prawomocny z dniem 27 czerwca 2013 r.

Wbrew twierdzeniom apelacji, Sąd Okręgowy rozważył również charakter roszczeń wnioskodawcy, nie kwestionując wcale niewątpliwej niesłuszności jego tymczasowego aresztowania. Nie umknął również uwagi tego Sądu długotrwały okres pozbawienia wolności wnioskodawcy (str. 1-2 uzasadnienia). Okoliczności te, jak również sygnalizowany przez pełnomocnika rozmiar strat oraz krzywd doznanych przez wnioskodawcę w związku z jego aresztowaniem nie stanowią jednak wystarczających przesłanek do uznania, że podniesiony przez prokuratora zarzut przedawnienia roszczenia stanowi rażące nadużycie prawa, bądź jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

W tym stanie rzeczy Sąd pierwszej instancji słusznie przyjął, iż zgłoszenie przez S. G. żądania odszkodowania i zadośćuczynienia po upływie terminu określonego w art. 555 kpk było wynikiem jego zaniedbania, a nie okoliczności o charakterze nadzwyczajnym (str. 9 uzasadnienia).

Powszechnie zaś uznawane w społeczeństwie wartości, do których odwołuje się apelujący, takie jak poczucie sprawiedliwości, czy zaufanie obywatela do państwa, nie mogą być usprawiedliwieniem dla zwykłej bezczynności w dochodzeniu przysługujących wnioskodawcy roszczeń.

Z tych wszystkich względów Sąd Apelacyjny orzekł jak w wyroku, na podstawie art. 554 § 2 kpk orzekł także o kosztach za postępowanie odwoławcze.